

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اهداف توسعه پایدار: چالش‌ها و فرصت‌ها
برای کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

گزیده پژوهش‌های جهان: اهداف توسعه پایدار: چالش‌ها و فرصت‌ها برای

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس

بررسی و نظارت: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران -

معاونت پژوهشی

تلخیص: دکتر جواد حق‌گو

تاریخ انتشار: ۹۵/۱۱/۲۷

تلفن و دورنگار: ۷ - ۸۸۷۵۶۲۰۵

صندوق پستی: ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵

نشانی اینترنت: www.tisri.org

کلیه حقوق مادی و معنوی این گزارش متعلق به مؤسسه تهران است. تکثیر، انتشار و یا واگذاری آن به دیگران به هرصورت و بدون اجازه کتبی این مؤسسه مجاز نمی‌باشد.

خلاصه اجرایی

– در سپتامبر سال ۲۰۱۵، رهبران جهان در راستای تحقق توسعه پایدار تا پانزده سال آینده (سال ۲۰۳۰)، و رسیدن به هفده هدف اصلی توسعه پایدار، ۱۶۹ هدف خاص را مشخص نمودند.^۱ اهداف اصلی توسعه پایدار با عنوان «دگرگونی جهان ما:

۱. اهداف توسعه پایدار (SDGs: Sustainable Development Goals) مجموعه‌ای از اهداف مربوط به آینده هستند. این اهداف در سال ۲۰۱۵ و توسط سازمان ملل تعریف شده‌اند، و به‌عنوان اهداف جهانی برای توسعه پایدار ترویج شده‌اند. این اهداف به‌جای اهداف توسعه هزاره (MDGs: Millennium Development Goals) که در پایان سال ۲۰۱۵ منقضی شد، جایگزین شدند. این اهداف از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰ اجرا می‌شوند. هفده هدف اصلی، و ۱۶۹ هدف خاص (جزئی) برای آن اهداف اصلی وجود دارد. لازم به توضیح است که در اگوست ۲۰۱۵، ۱۹۳ کشور با این هفده هدف موافقت کردند:

- بدون فقر: به تمام انواع فقر در هر کجا باشد پایان دهیم؛
- بدون گرسنگی: به‌تمام گرسنگی پایان دهیم، به امنیت غذایی و تغذیه سالم برسیم، و کشاورزی پایدار را ارتقاء دهیم؛
- سلامتی مطلوب: زندگی سالم را تضمین کنیم و برای همه در همه سنین سطح سلامتی را بهبود بخشیم؛
- کیفیت آموزش: آموزش با کیفیت برای همه میسر و مساوی باشد، و فرصت‌های یادگیری برای همه در تمام طول عمر فراهم شود؛
- برابری جنسیتی: به برابری جنسیتی برسیم و تمامی دختران و زنان قدرتمندتر گردند؛
- آب سالم و بهداشت: آب تصفیه شده و سالم در دسترس همه قرار گیرد، و امکانات بهداشتی برای همه فراهم باشد؛
- انرژی ارزان و تجدیدپذیر: دسترسی به منابع انرژی ارزان، مطمئن، پایدار و مدرن برای همه فراهم شود؛
- کار و اقتصاد خوب: رشد اقتصادی پایدار، فراگیر و با ثبات؛
- زیر ساخت خوب و نوآوری: ساخت زیرساختار مقاوم، ارتقای صنعت پایدار و عمومی، و ارائه نوآوری؛
- کاهش نابرابری: کاهش نابرابری در کشورها و بین آنها؛
- شهرها و جوامع پایدار: شهرها و اقامتگاه‌های بشری را عمومی، امن، مقاوم و پایدار سازیم؛
- استفاده امن از منابع: تضمین مصرف پایدار و الگوهای مصرف؛
- اقدام درباره آب و هوا: اقدامات فوری برای مبارزه با تغییر آب و هوا و عوارض ناشی از آن؛
- اقیانوس‌های پایدار: حفظ و استفاده پایدار از اقیانوس‌ها، دریاها و منابع دریایی برای توسعه پایدار؛
- استفاده پایدار از زمین: حفظ، بازیابی و بهبود استفاده پایدار از اکوسیستم‌های خاکی، مدیریت پایدار جنگل‌ها، مبارزه با بیابان‌زایی، متوقف کردن یا معکوس کردن روند تخریب زمین و متوقف کردن روند از دست‌رفتن تنوع زیستی؛
- صلح و عدالت: ارتقای جوامع صلح آمیز و فراگیر برای توسعه پایدار، فراهم کردن دسترسی به عدالت برای همه، و ساخت مؤسسات کارآ، قابل اعتماد برای همه و در همه سطوح؛
- همکاری‌ها در توسعه پایدار: تقویت ابزارهای پیاده‌سازی و احیای همکاری‌های جهانی برای توسعه پایدار.

- دستور کار سال ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار» مطرح شده است.
- رهبران جهان تحقق توسعه پایدار را بر فراز «اهداف توسعه هزاره» و با جایگزین کردن اهداف هشت‌گانه توسعه هزاره که در سال ۲۰۰۰ میلادی به تصویب رسیده بود را مدنظر قرار داده‌اند. هشت هدفی که ۱۸۹ کشور عضو سازمان ملل متحد، تحقق آنها تا سال ۲۰۱۵ را به‌عنوان محور اصلی فعالیت‌هایشان قرا داده بودند.
 - براساس آنچه در اهداف توسعه پایدار آمده است این سند پیشنهادهایی را جهت پیشرفت در اهداف توسعه هزاره ارائه می‌دهد که می‌توان محورهای اساسی آن را این‌گونه مطرح نمود:
 ۱. چهارچوب اهداف توسعه پایدار نشان از آن دارد که موانع نظام‌مند بسیار مهمی همچون: نابرابری، الگوهای مصرف ناپایدار، ظرفیت ضعیف نهادی و تخریب محیط‌زیست وجود داشته است که در اهداف توسعه هزاره مورد توجه واقع نشده است.
 ۲. اهداف مندرج در توسعه هزاره محدود و غیر جامع است. توسعه هزاره بیشتر بر موضوعات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی اشاره دارد؛ حال آنکه در تعیین اهداف توسعه پایدار رویکردی جامع اتخاذ شده است.
 ۳. تمرکز بر کشورهای درحال توسعه و عدم پرداختن به کشورهای توسعه یافته یکی دیگر از نقاط ضعف اهداف توسعه هزاره به‌حساب می‌آید، موضوعی که در اهداف توسعه پایدار مورد توجه قرار گرفته و از این‌رو نیز اهداف توسعه پایدار نسبت به اهداف توسعه هزاره از جامعیت بیشتری برخوردار است.
 - این گزارش ضمن بررسی تفاوت‌های عمده بین اهداف توسعه پایدار و اهداف توسعه هزاره به ارزیابی جایگاه هر کدام از اهداف اصلی هفده‌گانه توسعه پایدار از منظر شش کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس پرداخته است.

اهداف توسعه پایدار: چالش‌ها و فرصت‌ها برای کشورهای شورای همکاری خلیج فارس^۱

از اهداف توسعه هزاره تا اهداف توسعه پایدار

باتوجه به اهداف مندرج در سند توسعه هزاره^۲، می‌توان ادعا کرد که برخی از آن اهداف محقق شده است. برای مثال: با توجه به اولین هدف این سند که بر موضوع فقر شدید و گرسنگی توسعه تأکید دارد، نرخ فقر شدید در کشورهای درحال توسعه از ۴۷ درصد در سال ۱۹۹۰، به چهارده درصد در سال ۲۰۱۵ رسیده است. یا برای مثالی دیگر می‌توان به وضعیت امر آموزش در کشورها اشاره داشت. در همین راستا میزان ثبت‌نام در مدارس ابتدایی در کشورهای درحال توسعه برای تحصیل آموزش‌های ابتدایی از ۸۳ درصد در سال ۲۰۰۰، به ۹۱ درصد در سال ۲۰۱۵ افزایش یافته است. اگرچه گزارش‌ها درباره میزان تحقق اهداف توسعه هزاره نشان از آن دارد که دستاورد قابل‌توجهی در تحقق برخی اهداف روی داده است؛ اما در برخی از مسائل پیشرفت چندانی حاصل نشده است. برای مثال می‌توان به وجود و تداوم تبعیض علیه زنان در شرایط کاری آنها در قیاس با مردان اشاره کرد. همچنین می‌توان به تداوم کم‌رنگ بودن حضور و مشارکت زنان در عرصه‌های تصمیم‌گیری اشاره نمود. مسائل مربوط به وضعیت زیست‌محیطی و آب و هوا، افزایش تنش‌ها و درگیری‌ها، و همچنین افزایش میزان مهاجرت‌های ناشی از جنگ، دیگر موضوعاتی است که تاکنون پیشرفت چندانی نداشته است.

1. Mohamed Abdel Raouf and Hadeel Banjar, " Sustainable Development Goals: Challenges and Opportunities for the GCC Countries", *Gulf Research Centre*, Oct 2016.

۲. این اهداف در واقع هشت هدف مشترک هستند که در سال ۲۰۰۰ در سازمان ملل برسر آنها توافق شد. این اهداف می‌بایست تا سال ۲۰۱۵ تأمین می‌شدند. اهداف توسعه هزاره به‌ترتیب عبارتند از:

- ریشه‌کنی فقر؛
- تأمین آموزش ابتدایی در سطح جهانی؛
- برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان؛
- کاهش مرگ‌ومیر اطفال؛
- بهبود وضعیت مادران؛
- مبارزه با ایدز؛ مالاریا و سایر بیماری‌ها؛
- تضمین پایداری محیط‌زیست؛
- مشارکت جهانی برای توسعه.

اهداف توسعه هزاره و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس

اگرچه تمام کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در پایبندی به اهداف توسعه هزاره خود را متعهد دانسته‌اند؛ اما ارزیابی دقیق در این خصوص به‌سنجش گذاردن نحوه اقدام آنها در این رابطه قابل حصول خواهد بود. آن‌گونه که از گزارش منتشر شده در رابطه با میزان پیشرفت اهداف توسعه هزاره (جدول ۱)، برمی‌آید کشور قطر در قیاس با دیگر اعضای این شورای همکاری خلیج فارس موفقیت‌های بیشتری را در این زمینه کسب نموده است. با نگاهی کلی بر نحوه عملکرد اعضای شورای همکاری خلیج فارس در تحقق اهداف توسعه هزاره به‌نظر می‌رسد:

- به‌طور میانگین حدود ۶۰ درصد از اهداف توسعه هزاره در حال انجام می‌باشد و هنوز محقق نشده است؛
- حدود ۳۰ درصد از اهداف تحقق یافته است؛
- ۱۰ درصد از اهداف نیز با شکست مواجه شده است.

براساس این گزارش وضعیت هرکدام از شش کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس در میزان دستیابی یا عدم دستیابی به اهداف توسعه هزاره به‌قرار ذیل است:

کشور	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
بحرین	تحقق یافته	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام	شکست خورده	در حال انجام
کویت	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام	شکست خورده	تحقق یافته
عمان	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام
قطر	در حال انجام	در حال انجام	شکست خورده	تحقق یافته	تحقق یافته	تحقق یافته	در حال انجام	تحقق یافته
امارات	در حال انجام	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام	تحقق یافته	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام
عربستان	در حال انجام	در حال انجام	شکست خورده	تحقق یافته	تحقق یافته	در حال انجام	در حال انجام	در حال انجام

اهداف توسعه پایدار و شورای همکاری خلیج فارس

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس برای تحقق حداکثری اهداف مندرج در سند توسعه پایدار چاره‌ای جز هم‌افزایی و تطابق اهداف و برنامه‌های متنوع خود در موضوعات گوناگونی چون: کمبود آب، امنیت غذایی، محیط زیست، گرم شدن کره زمین، زباله‌های الکترونیکی، و اشتغال ندارند. در این کشورها موضوعات اقتصاد و منابع طبیعی به شکل محسوسی درهم تنیده است؛ و اساساً می‌توان این گونه گفت که تمام ظرفیت‌های کسب‌وکار به منابع طبیعی، به‌ویژه نفت وابسته است. سؤالی که مطرح است آن است که این کشورها چگونه می‌توانند درعین بهره‌مندی بیشترین مقدار ممکن از منابع نفتی، مخاطرات زیست محیطی مندرج در اهداف توسعه پایدار را نیز مدنظر قرار دهند؟

پرسشی که در اهداف توسعه پایدار به درنظر گرفتن هم‌زمان دو سطح جهانی و محلی پاسخ داده شده است. براساس دستورکار جهانی دولت‌های ملل متحد، برای رفتار در سال‌های پس از ۲۰۱۵ برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار تمام دولت‌ها موظف هستند تا با درنظر داشتن اهداف توسعه پایدار به تأمین نیازهای خود در سطوح ملی بپردازند. به عبارت دیگر، دستیابی به این اهداف این‌گونه در اهداف توسعه پایدار مورد بحث قرار گرفته تا میان اهداف ملی و اهداف جهانی مغایرتی به‌وجود نیاید. موضوعی که قطعاً تفاوت بسیاری میان دو عرصه نظر و عمل خواهد داشت. براین اساس، در ادامه به بررسی مختصر جایگاه اهداف اصلی هفده‌گانه توسعه پایدار از دریچه کشورهای مذکور پرداخته‌ایم.

۱. پایان دادن به فقر در تمام وجوه

به نظر می‌رسد موضوع فقر را نتوان به‌عنوان یکی از معضلات اساسی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس درنظر گرفت. موضوعی که به‌هرحال با توجه به برخورداری این کشورها از منابع برخاسته از فروش نفت و گاز تا حد بالایی مرتفع شده است. اگرچه نحوه توزیع مسئله‌ای اساسی و دارای اهمیت است. باین‌حال پرسش اساسی بر چگونگی تداوم این وضعیت درآمدی با توجه به پیوستگی حداکثری این کشورها به منابع پایان‌پذیر نفت تأکید دارد.

۲. پایان دادن به گرسنگی، تحقق امنیت غذایی و بهبود تغذیه و ترویج

کشاورزی پایدار

گرسنگی موضوعی با ابعاد جهانی است که بسیاری از کشورهای دنیا با آن دست‌وپنجه

نرم می‌کنند. اهمیت این معضل تا بدانجاست که میزان مرگ‌ومیرهای مربوط به گرسنگی از بسیاری از بیماری‌های شایعی چون: ایدز، مالاریا و سل بیشتر است. به تبعیت از جهان، در شورای همکاری خلیج فارس نیز مسئله گرسنگی مسئله چالش‌برانگیزی برای این کشورهاست. اگرچه افزایش سرمایه‌گذاری در کشاورزی و شیلات تا حدودی به حل این موضوع کمک کرده است. با این حال چیزی حدود ۸۰ تا ۹۰ درصد مصرف مواد غذایی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس به واردات وابسته است. مخاطرات چنین وضعیتی بر همگان آشکار است. بی‌تردید این کشورها در این حوزه با دو مسئله «نوسان قیمت» و نیز «تجوه عرضه» مواجه خواهند بود. البته کشورهای شورای همکاری خلیج فارس برای کاهش این مخاطرات چند سالی است که به سرمایه‌گذاری‌های مرتبط با مسئله غذا در برخی از کشورهای آسیایی و آفریقایی پرداخته‌اند. موضوعی که به‌رغم برخی انتقادات با عنوان معادله برد - برد از آن یاد شده است؛ از دید موافقان، این سرمایه‌گذاری ضمن کاهش تهدیدات موجود برای کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در حوزه غذایی توانسته موجبات رونق کسب‌وکار در دیگر نقاط را باعث شود.

۳. تضمین زندگی سالم و ترویج رفاه برای همه مردم در هر سن و سالی که باشند

میزان تقاضا برای خدمات بهداشتی در این منطقه به‌ویژه به دلیل افزایش جمعیت و نیز افزایش تعداد سالخوردگان در حال افزایش است. بر همین اساس شورای همکاری خلیج فارس ضمن تأکید بر اهمیت حفاظت از سلامتی انسان، تلاش خود برای بهبود شرایط زیست محیطی به‌عنوان موضوعی مؤثر را افزایش داده است.

۴. تضمین کیفیت فراگیر و عادلانه در آموزش و پرورش و ترویج

فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر برای تمام مردم

پرواضح است که مسئله آموزش با کیفیت با هر هفده هدف اصلی سند توسعه پایدار در ارتباط است. بر اساس چنین اهمیتی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس به افزایش بودجه امر آموزشی پرداخته‌اند. البته افزایش و یا کاهش قیمت نفت بر بسیاری از برنامه‌های این کشورها در این حوزه تأثیر گذارده است. برای مثال: پادشاهی بحرین به‌رغم افزایش بودجه آموزشی در سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴، در دو سال اخیر (۲۰۱۵-۲۰۱۶) مجبور به کاهش این بودجه شده است.

۵. دستیابی به برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان و دختران

باتوجه به اینکه زنان بخش مهمی از هر جامعه را تشکیل می‌دهند کشورهای شورای همکاری خلیج فارس نیز تلاش‌هایی را در راستای توانمندسازی این قشر وسیع از جامعه انجام داده‌اند. برای مثال: عربستان سعودی برای اولین بار به زنان اجازه داد تا در انتخابات شهرداری‌ها شرکت کنند. به‌عنوان نمونه‌ای دیگر می‌توان به افزایش میزان فارغ‌التحصیلان دختر در قیاس به پسران در سال ۲۰۱۴ اشاره نمود. در مقام مقایسه قطر با ۵۱ درصد، دارای بالاترین نرخ مشارکت زنان در فعالیتهای شغلی در میان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس است. پس از قطر به ترتیب امارات متحده عربی با ۴۷ درصد، کویت ۴۴ درصد، عمان ۲۹ درصد، و عربستان سعودی با ۲۰ درصد قرار گرفته‌اند.

۶. تضمین برای مدیریت پایدار آب و نیز بهداشت برای همگان

کشورهای مذکور همگی با معضل کمبود آب مواجه هستند؛ البته وضعیت عمان نسبتاً مطلوب‌تر از بقیه است. بارش اندک و نیز سرعت بالای تبخیر به دلیل گرمی هوا را باید دو عامل اصلی این وضعیت به‌شمار آورد. البته نباید استفاده بی‌رویه از منابع به‌ویژه در کشورهایی چون: عربستان بی‌تفاوت عبور کرد. با این حال، تلاش‌هایی برای بهبود وضعیت بهداشتی مردم برای دسترسی به آب پاکیزه و بهداشتی صورت پذیرفته است.

۷. دسترسی به انرژی ارزان، پایدار و مدرن برای همه

اگرچه کشورهای فوق بالغ بر چهل درصد از منابع انرژی فسیلی جهان به‌خصوص نفت و گاز را در اختیار دارند؛ اما به‌دلایل مختلف تلاش‌هایی را برای کاهش وابستگی سوخت‌های فسیلی و جایگزین نمودن آنها با انرژی‌های تجدیدپذیر (خورشیدی، باد و ...) انجام داده‌اند. شاید بتوان امارات متحده عربی را یکی از کشورهای مصمم در میان اعضای شورای همکاری خلیج فارس به‌شمار آورد؛ کشوری که از سال ۲۰۰۶ تلاش‌های جدی در این زمینه آغاز کرده است.

۸. ترویج رشد پایدار، فراگیر و اقتصادی و اشتغال تولید محور و کامل

برای همگان

دستیابی به اشتغال برخاسته از تولید یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های کشورهای فوق را تشکیل داده است. آثار مثبت افزایش اشتغال مولد (نه رانتی) برای همگان آشکار است.

۹. ایجاد زیرساخت منعطف، ترویج صنعتی شدن همه‌جانبه و پایدار و حمایت از خلاقیت

قبل از هر توضیحی باید اشاره کرد که این هدف ارتباط بسیار نزدیکی با اهداف یازده و دوازده دارد. کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در بهبود شرایط زیرساختی کشورهايشان اقدامات قابل توجهی انجام داده‌اند. برای نمونه می‌توان به اقدامات این کشورها در توسعه امکانات حمل‌ونقل اشاره کرد. توسعه تعداد دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تحقیقاتی را باید از دیگر اقدامات این کشورها برای رسیدن به هدف شماره ۹ به‌شمار آورد.

۱۰. کاهش نابرابری در داخل و نیز در میان کشورهای شورای همکاری

خلیج فارس

هدف از تحقق این موضوع دستیابی عادلانه تمام مردم فارغ از نژاد، مذهب و جنسیت به خدمات آموزشی، بهداشتی و ... است. در مجموعه کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس شاهد دو گونه نابرابری در دسترسی به خدمات هستیم. نابرابری در درون این کشورها و نابرابری در میان کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس. این کشورها برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار از میان برداشتن نابرابری در هر دو سطح را در دستور کار قرار داده‌اند.

۱۱. ایجاد شهرها و سکونتگاه‌های امن، منعطف و پایدار

امروزه بیشتر مردم جهان در حال مهاجرت از روستا به سوی شهرها هستند. کارشناسان پیش‌بینی کرده‌اند که جمعیت شهرنشین تا سال ۲۰۵۰ دو برابر خواهد شد. این هجوم به شهرها در کشورهای فوق نیز مصداق دارد، به‌گونه‌ای که با هفتاد درصد شهرنشین می‌توان کشورهای این منطقه را جز شهرنشین‌ترین مناطق جهان قرار داد. در دو کشور کویت و قطر تقریباً صد درصد مردم شهرنشین هستند.

۱۲. تضمین مصرف و الگوهای تولید پایدار

دستور کار بیست‌ویکمین اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ نشان از آن دارد که مصرف و الگوهای تولید ناپایدار علل اصلی تخریب محیط زیست را تشکیل داده است. بر همین اساس تغییر شیوه زندگی و نیز ایجاد دگرگونی در الگوهای مصرف ناپایدار به‌عنوان بهترین استراتژی برای جلوگیری از تخریب محیط زیست مدنظر قرار داده شده است. موضوعی که در شورای همکاری خلیج فارس نیز مورد توجه قرار گرفته است.

۱۳. اقدامات فوری و اورژانسی برای تغییرات آب و هوایی و آثار آنها

موضوع تغییرات آب و هوایی از اهمیت ویژه‌ای برای کشورهای شورای همکاری خلیج فارس برخوردار است. دلیل این اهمیت نیز به موضوع سوخت‌های فسیلی به‌عنوان ستون فقرات اقتصاد این کشورها باز می‌گردد؛ بنابراین هرگونه تصمیم و اقدام در این رابطه قطعاً بر روی میزان تقاضا برای سوخت‌های فسیلی به‌عنوان منشاء اصلی کربن و به‌تبع میزان درآمد این کشورها اثر می‌گذارد.

۱۴. حفظ و بهره‌مندی پایدار از اقیانوس‌ها، دریاها و منابع دریایی در

جهت توسعه پایدار

با توجه به اهمیت منابع دریایی و آبی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس تلاش‌های متعددی در زمینه دریایی انجام داده‌اند. کنوانسیون منطقه‌ای کویت برای همکاری در جهت حفاظت از محیط زیست دریایی برای منطقه خلیج فارس تنها یکی از این اقدامات است.

۱۵. حفاظت، بازیابی و ترویج استفاده پایدار از اکوسیستم، مدیریت

پایدار جنگل‌ها، مبارزه با بیابان‌زایی، توقف، معکوس‌سازی روند تخریب خاک و توقف از بین رفتن تنوعات زیستی

وقتی بدانیم که تنها ۱٫۶۳ درصد از کل زمین‌های کشورهای شورای همکاری خلیج فارس قابل کشت و کار است آنگاه اهمیت این هدف بیش‌ازپیش خودنمایی می‌کند. شاید در کنار موارد طرح شده بیابان‌زایی را باید بیشتر مورد توجه قرار داد. موضوعی که کشورهای فوق را عمیقاً با خود درگیر ساخته است.

۱۶. ترویج جوامع صلح‌آمیز و فراگیر در راستای توسعه پایدار، فراهم

نمودن شرایط جهت دستیابی به عدالت برای همگان و در تمام سطوح

به ادعای نویسندگان شورای همکاری خلیج فارس علاوه بر آنکه برای ایجاد انسجام و یکپارچگی اقتصادی در میان کشورهای عضو ایجاد شد، از بدو تاسیس نگاهی جدی به برقراری صلح و امنیت در منطقه خلیج فارس داشته است.

۱۷. تقویت ابزارهای اجرا و احیای مشارکت جهانی در راستای توسعه پایدار

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار باید برسر عوامل مختلفی همچون: رهبری، شفافیت، پاسخگویی و همکاری به‌توافق برسند. همکاری

برای توسعه فن‌آوری‌های جدید و نیز پیدا کردن روش‌های جدید از اهمیت فراوانی برخوردار است. این هدف از اهداف هفده‌گانه توسعه پایدار از آنجایی که به‌طور مستقیم با دیگر اهداف توسعه پایدار مرتبط است از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است؛ موفقیت در گروی توجه به این هدف است.

جمع‌بندی

اگرچه می‌توان وضعیت کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را در مجموع روبه‌جلو ارزیابی کرد؛ اما مشکلات این کشورها نیز هم‌زمان افزایش یافته است. بر همین اساس توجه هم‌زمان به تمام اهداف توسعه پایدار برای اعضای شورای همکاری خلیج فارس ضروری است. با این حال نکته واضح آنست که کشورهای شورای همکاری خلیج فارس راهی طولانی برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار در پیش دارند. اگر رانتی بودن کشورهای شورای همکاری خلیج فارس و وابستگی این کشورها درآمدهای ناشی از فروش نفت و گاز را از اصلی‌ترین چالش این کشورها برای تحقق اهداف توسعه پایدار به‌شمار آوریم، سخنی به‌گرافه بر زبان نرانده‌ایم.

تمام مشکلات امروز کشورهای شورای همکاری خلیج فارس چه در امر آموزش، چه در موضوعات زیست‌محیطی، مسائل مربوط به بهداشت و ...، مستقیم و یا غیرمستقیم به ناپایدار بودن شرایط اقتصادی این کشورها در آینده در ارتباط است. ناپایداری‌ای که بیش‌ازهرچیز به نفتی بودن و غیرمولد بودن اقتصاد این کشورها باز می‌گردد. اگرچه به‌نظر می‌رسد این گزارش با نگاهی کاملاً خوش‌بینانه به وضعیت کشورهای شورای همکاری خلیج فارس اشاره داشته است و اساساً تضادهای موجود در این جوامع به‌ویژه در کشور عربستان و بحرین را چندان در تحلیل‌های خود لحاظ نکرده است؛ اما همان‌طور که این کشورها به شهادت این گزارش در تحقق اهداف توسعه هزاره به موفقیت چشمگیری دست پیدا نکردند، به‌نظر می‌رسد این عدم موفقیت در رابطه با اهداف توسعه پایدار از عمق بیشتری برخوردار باشد.